

Будік Ігор Миколайович,
аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ №1 Національної
академії внутрішніх справ

ЗАХОДИ КОНСПІРАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ І ПРЕКУРСОРІВ

Невід'ємною ознакою сучасних злочинних організацій, що функціонують у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, є вжиття заходів конспірації їх учасниками [1, с. 200]. Хоча у визначенні злочинної організації, що надається у ч. 4 ст. 28 КК України, ця ознака відсутня. Незважаючи на це, характеризуючи злочинні організації, вчені неодноразово звертали увагу на неї. Наприклад, П. С. Матишевський дотримання правил конспірації відносив до зорганізованості злочинної організації [2, с. 173]. Натомість на думку А. А. Вознюка заходи конспірації можуть бути елементами плану злочинної діяльності організованої групи [3; 4].

Таким чином вжиття заходів конспірації не слід відносити до обов'язкових кримінально-правових ознак злочинних організацій, які умовно називають ознаками першого рівня. Однак вжиття заходів конспірації слід віднести до ознак другого рівня, тобто таких, що розкривають зміст ознак першого рівня [5, с. 172].

Є. Гладкова зазначаючи про те, що наркозлочинність продовжує набувати все більш виразного економічного та організованого характеру, слушно звертає увагу на таку її рису як конспірація злочинної діяльності, проявами якої є заходи з приховування слідів злочинів, нейтралізації можливих свідків та інших осіб, проникнення у структури влади, використання сучасних технічних засобів (зв'язок, транспорт і т. д.) [6, с. 225].

У структурі конспірації М. Л. Грібов та А. А. Венедіктов виділили два взаємопов'язані блоки. Перший – забезпечення охорони від витоку інформації про злочинну діяльність та причетних до неї осіб. Другий – дезінформацію приватних і посадових осіб. До першого блоку можна віднести: організацію структури формування, збереження таємниці його членами, а також режимні й контррозвідувальні заходи.

Контррозвідувальні заходи можуть бути диференційовані за трьома основними напрямками: запобігання впровадженню до злочинного формування, а також виявлення вже впроваджених туди оперативних працівників або осіб, які з ними співробітничать; протидія оперативно-технічним заходам правоохоронних органів;

проти дія візуального спостереження за членами організованого злочинного формування.

Дезінформація громадян і посадових осіб здійснюється шляхом маскування та легендованого спілкування. Маскування відповідає здійсненню суб'єктами конспірації певних зовнішніх видозмін. Об'єктами маскування виступають: члени злочинних формувань, предмети злочинної діяльності, злочинна поведінка, приміщення, де проводиться злочинна діяльність, обставини та сліди злочину [7, с. 31-32].

Наприклад, заходи конспірації у злочинній організації, що спеціалізувалася на незаконному виготовленні, перевезенні й збуту наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів, а також легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом включали: відсутність особистих контактів організаторів злочинної організації з окремими її учасниками; спілкування однієї частини учасників за допомогою месенджера «Silent», а другої – за допомогою месенджера «Signal»; використання вигаданих імен, прізвиськ, нікнеймів, а також мобільних пристроїв та сім-карт, зареєстрованих на третіх осіб невідомим про злочинну діяльність; відключення під час здійснення злочинної діяльності мобільних пристроїв, призначених для особистого зв'язку; зміну місця розташування «офісів»; заміну засобів зв'язку; заборону виходити зі знайомими, друзями і членами сім'ї на зв'язок під час роботи; використання на робочому ноутбукі та мобільному телефоні спеціального програмного забезпечення, що приховує або унеможливує ідентифікацію користувача – інтернет-браузер «TOR», програм VPN, OpenDNS, Proxifier; використання інтернет-месенджерів, зареєстрованих за номерами оператора мобільного зв'язку, що не використовувалися у робочих мобільних телефонах – «Telegram», «Signal» [8-10].

В іншій злочинній організації зв'язок між учасниками злочинного об'єднання здійснювався через месенджер «Telegram» з використанням відповідних акаунтів. Відбувалася постійна зміна сім-карток, які використовувались під час безпосереднього збуту наркотичних засобів та психотропних речовин (оформлення банківських карток, користування послугами ТОВ «Нова Пошта», реєстрації профілей у месенджері «Telegram», користування послугами електронних гаманців «EasyPay» тощо). Учасникам доводилася інформація про можливе візуальне спостереження та способи його уникнення. Для безпосереднього збуту наркотичних засобів та психотропних речовин створено ряд Telegram-каналів, з використанням яких наркозалежні мешканці України могли з дотриманням умов конспірації, без особистого контакту із продавцем, замовити, оплатити та отримати наркотичні засоби і

психотропні речовини у вигляді так званих «закладок» або поштових відправлень [11].

Ще в одній злочинній організації конспірація злочинної діяльності включала: підбір учасників злочинної організації серед довірених осіб; здійснення комунікації між організатором та іншими співучасниками за таких умов, що співучасники нижньої ланки злочинної організації не мають прямого доступу до організатора, не знають анкетних даних та ролі окремих співучасників злочинної організації, а лише виконують відведену їм кожному окремо роль у злочинній організації, за що одержують відповідну винагороду; використання спеціально підготовлених засобів мобільного зв'язку виключно для спілкування між членами злочинної організації щодо обговорення тактики і методики вчинення ними злочинів; використання месенджерів «Telegram», «Viber», «WhatsApp»; періодична зміна абонентських номерів та терміналів мобільного зв'язку, зміна транспортних засобів та об'єктів нерухомості, в яких здійснюється зберігання психотропної речовини; використання під час спілкування між учасниками злочинної організації умовностей та скорочень, кодових назв; впровадження спільних неформальних правил поведінки всередині злочинної організації, обов'язкових для виконання всіма її членами, зокрема, надання учасникам злочинної організації вигаданих імен та прізвищ, ретельна перевірка кожного із співучасників злочинної організації, а також покупців психотропної речовини на предмет можливого співробітництва з правоохоронними органами та документування злочинної діяльності; налагодження каналів взаємодії та обміну інформацією з іншими злочинними об'єднаннями; налагодження корупційних зв'язків із окремими представниками правоохоронних органів, зокрема місцевих відділень поліції, з метою одержання оперативної інформації про діяльність правоохоронних органів, забезпечення можливості безперешкодного збуту психотропних речовин та не притягнення до кримінальної, адміністративної відповідальностей [12].

Система заходів конспірації може бути характерна і організованим групам, що функціонують у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. В одній із таких груп дотримуючись заходів конспірації, учасники організованої злочинної групи не знали, і ніколи не бачили один одного, спілкувались виключно через месенджер «Телеграм». Для незаконного пересилання наркотичних засобів та психотропних речовин вони використовували так званий «стелс», тобто побутові предмети, в середині яких облаштовували схованки з предметами злочину з метою ускладнення їх виявлення правоохоронними органами, зокрема відра з будівельною шпаклівкою та фарбою. Незаконний збут здійснювався через логістичну компанію – ТОВ «Нова пошта». З метою ускладнення своєї

ідентифікації правоохоронними органами, учасники групи створювали кабінети користувачів у мобільному додатку ТОВ «Нова пошта» на вигадані дані та тимчасово використовувані номери телефонів, що придбавались ними в мережі інтернет на спеціалізованих інтернет сайтах [13].

В іншій організованій групі заходи конспірації полягали у створенні окремих ізольованих одна від одної ланок, члени яких не знали, не бачили одне одного вживу та не спілкувались між собою напряму, а виключно через інтернет месенджери, які використовують «end-to-end» шифрування трафіку («Telegram», «Element»). В якості платіжних інструментів використовували криптовалюту із застосуванням схем виводу отриманих незаконним шляхом коштів через різноманітні «сірі» обмінні сервіси, так звані «міксері», платіжні картки так званих «дронів», інтернет платформи типу «Bitzlato» тощо.

Таким чином заходи конспірації в злочинних організаціях, що функціонують у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, включають обмежену поінформованість учасників злочинної організації про її структуру; застосування сучасних засобів зв'язку та програмного забезпечення, криптовалют, платіжних систем, інших технологій; використання вигаданих імен, прізвищ, нікнеймів; ретельну перевірку співучасників; періодичну зміну засобів зв'язку та місця перебування тощо.

Вони мають важливе значення для кримінально-правової характеристики цих злочинних об'єднань, оскільки можуть вказувати на наявність їх обов'язкових кримінально-правових ознак, передбачених ч. 4 ст. 28 КК України. Водночас ця ознака має важливе значення для вдосконалення системи загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання злочинам у сфері організованого наркобізнесу.

Список використаних джерел

1. Вознюк А. А., Будік І. М. Реалізація кримінальної відповідальності учасників злочинних організацій за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Випуск 74: частина 2. Серія Право. С. 199–207. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.68> URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/273672/269035>

2. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник. Київ : А.С.К., 2001. С. 173.

3. Вознюк А. А. Планування злочинів організованими злочинними групами, що вчиняють торгівлю людьми. *Актуальні проблеми боротьби з торгівлею жінками* : матеріали Міжнар. наук.-

практ. конф. (Донецьк, 12 квіт. 2012 р.). Донецьк : ДЮІ МВС України, 2012. С. 120–123.

4. Вознюк А. А. Планирование преступлений в организованных группах. *Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы*. 2014. № 3 (176). С. 81. (Серія «Правознаўства»).

5. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 928 с.

6. Гладкова Є. Феноменологічний аналіз наркозлочинності. *Підприємництво, господарство та право*. 2018. № 5. С. 223-227.

7. Грібов М. Л. Венедіктов А. А. Конспірація злочинної діяльності. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. Вип. 22. С. 23-33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2010_22_3

8. Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 23 січ. 2020 р. у справі № 752/23734/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87239623>

9. Вирок Подільського районного суду м. Києва від 11 серп. 2021 р. у справі № 758/14073/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98923808>

10. Вирок Голосіївського районного суду м. Києва від 20 трав. 2020 р. у справі № 752/22807/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89334290>

11. Вирок Вінницького міського суду Вінницької області від 15 лип. 2021 р. у справі № 127/11777/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98327953>

12. Вирок Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 14 вересня 2023 р. у справі № 214/4772/2. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113508123>

13. Вирок Деснянського районного суду м. Києва від 12 травня 2023 р. Справа № 754/3560/23. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111127922>